

SZAKDOLGOZAT

Nagy Zsolt

Keszthely

2023

Magyar Agrár-és Élettudományi Egyetem

Georgikon Campus

Vidékfejlesztési és Fenntartható Gazdaság Intézet

Vidékfejlesztési Agrármérnöki BSc Szak

**A Közös Agrárpolitika hazai
alkalmazása különös tekintettel a fiatal
gazdák induló támogatására**

Belső konzulens: Dr. Bánhegyi Gabriella
egyetemi docens

Intézet/Tanszék: Agrár- és Élelmiszergazdasági Intézet,
Agrárgazdaságtani és Agrárpolitikai Tanszék

Készítette: Nagy Zsolt
ET38IK
Levelező tagozat

Készthely

2023

Tartalomjegyzék

1. BEVEZETÉS ÉS CÉLKITŰZÉSEK	4
2. IRODALMI ÁTTEKINTÉS	5
2.1. A közös agrárpolitika kezdetei	5
2.2. A közös agrárpolitika céljai	6
3. AGRÁRTÁMOGATÁSOK MAGYARORSZÁGON	9
3.1. Finanszírozásért felelős szervek	9
3.1.1. Agrártámogatások az Unióba lépés előtt	9
3.1.2. Agrártámogatások 2004-2006 között	11
3.1.3. Agrár-és vidékfejlesztés Operatív Program (AVOP)	11
3.1.4. Agrártámogatások 2007-2013 között	11
3.1.5. Agrártámogatások 2014-2020 között	12
3.1.6. Egységes kérelem.....	12
3.1.7. Alaptámogatás (SAPS)	13
3.1.8. Zöldítés	13
3.1.9. Fiatal gazdálkodóknak juttatott támogatás	14
3.1.10. Termeléshez kötött támogatások	14
3.1.11. Kisgazdaságok támogatása	15
3.1.12. Degresszivitás	15
3.2. 2023-tól hatályos rendszer	16
3.2.1. Főbb változások	16
3.3. MAGYAR MEZŐGAZDASÁG BEMUTATÁSA.....	17
3.4. FIATAL GAZDA PÁLYÁZAT.....	26
4. ANYAG ÉS MÓDSZER	29
4.1. Vizsgálati eredmények	30
5. Összefoglalás és következtetések	36
6. IRODALOMJEGYZÉK.....	38

1. BEVEZETÉS ÉS CÉLKITŰZÉSEK

Szakedolgozatomban a közös agrárpolitika múltbeli és jelenlegi helyzetét mutatom be ezen belül vizsgálva a fiatal mezőgazdasági termelők számára nyújtott induló támogatást. Témaválasztásomat többek közt az is indokolja, hogy családi gazdaságban nőtem fel, az agrárium világa már kiskoromtól fogva körülölelt és folyamatos megújulásaival, szélsőségeivel mindig újabb és újabb, korábban nem látott feladatokat állított elénk. Az agrártámogatások jelenleg egy igen nagy volumenű átalakuláson mennek keresztül, hiszen ezen támogatások bevonásával szeretnék kiküszöbölni a mai kor problémáit: az éghajlatváltozást, klíma változással kapcsolatos globális problémákat, agrár-élelmiszeripar nehézségeit, valamint a mezőgazdaságra jellemző elöregedő társadalom helyébe lépő fiatal termelők bevonását és az ők termelési színvonaluk emelését és új, modern technológiák kialakítását a kutatás fejlesztés révén. Dolgozatom első részében ismertetem a közös agrárpolitika előzményeit, kialakulásának szükségességét, mélypontját és későbbi reformjait. Magyarország 2004. évi Európai Unióhoz való csatlakozás előtti helyzetét, milyen problémákkal kellett megküzdenie az akkori gazdálkodóknak és mennyit változott a kis területen mezőgazdasági termelést folytató emberek támogatási helyzete a közvetlen támogatások bevezetésével. Folyamatos változáson estek át a hivatali rendszerek is, egymást követték a programok, melyet meg kellett ismertetni és főképp meg kellett értetni azokkal az emberekkel, akik új szabályozási rendszerekkel és követelményekkel találták szembe magukat. Szakedolgozatomban különös hangsúlyt szeretnék fektetni arra, hogy a Közös Agrárpolitika milyen hatást gyakorol a magyar mezőgazdaság generációváltással kapcsolatos kérdéseire. Milyen eszközöket használ annak érdekében, hogy ez képes legyen megvalósulni és miként segíti elő a hazai gazdálkodókat, valamint, hogy a bevezetett intézkedések eddig milyen eredményeket voltak képesek reprezentálni. Továbbá, hogy mi indokolja azt, hogy erre valóban nagy szükség van hazánkban.

Primer kutatásom így egyértelműen arra szeretném összpontosítani, hogy ezt a gyakorlati oldalról is képes legyen bemutatni. Ebből kifolyólag kutatási módszerként a mélyinterjút választottam, amely által átfogó képet tudok biztosítani a fiatal gazdáknak járó támogatásokról. Ötvözve azt a személyes vélemények, tapasztalatok sokaságával.

2. IRODALMI ÁTTEKINTÉS

2.1. A közös agrárpolitika kezdetei

Az Európai Unió közös agrárpolitikája az 1950-es és 1960-as évek fordulóján alakult ki. Ekkor még nem volt meg az önellátás az alapvető mezőgazdasági termékek terén, ugyanakkor a mezőgazdaság súlya sokszorosa volt a jelenleginek, legyen szó a GDP-ben vagy a foglalkoztatásban betöltött szerepéről. Az 1957-es Római Szerződés 39. cikkelyében rögzített célok közül kiemelkedett a közös agrárpolitika (CAP) elsődleges célja: a mezőgazdaság termelékenységének növelése. Ez a fő célkitűzés, valamint a többi, a termelők méltányos életszínvonalát, stabil agrárpiacokat a szereplőknek, és a fogyasztók számára megfizethető árakat biztosító célok azóta sem változtak, és változatlan formában bekerültek a 2009 decemberétől hatályos Lisszaboni Szerződésbe.

A célok elérését szolgáló alapelvek máig érvényesek:

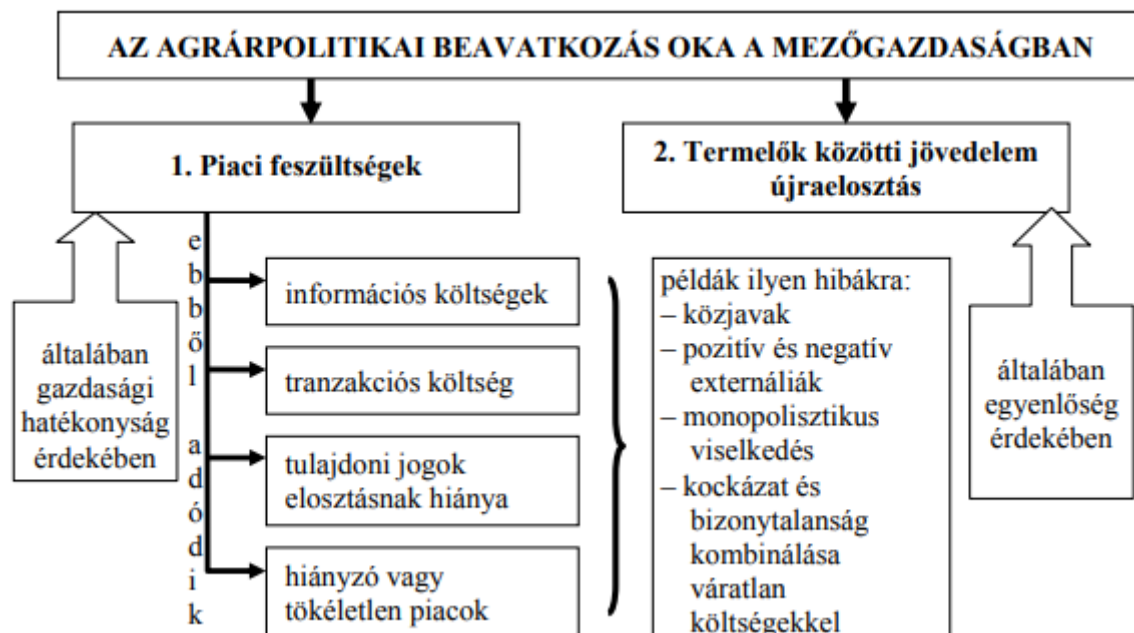
- Az egységes piac, amely magában foglalja a közös rendtartásokat, kereskedelempolitikát és harmonizált növény- és állategészségügyi szabályozást.
- A közösségi preferencia, amely magában foglalja az importált árucikkek mesterséges megdrágítását vámmal, valamint (1995 előtt) lefölözéssel.
- Pénzügyi szolidaritás, ami azt jelenti, hogy a közös agrárpolitika finanszírozása közös pénzügyi alapból történik.

Az 1962–1968 közötti átmeneti időszakban fokozatosan leépültek a tagországok közötti kereskedelmet akadályozó vámok és vámon kívüli korlátozások. Létrejöttek az ún. európai piaci rendtartások, amelyek a legfontosabb agrártermékekre vonatkoztak. Ez a rendszer biztosította a külső konkurenciával szembeni védelmet és a belső piaci intervenciót az emberi táplálkozás, állati takarmányozás, valamint a földhasznosítás szempontjából kulcsfontosságú termékeknel.

Az európai közös agrárpolitika a 60-as és 70-es években jelentős eredményeket ért el. Az EU rövid idő alatt önellátóvá vált a legfontosabb termékek terén, például gabona, hús, tej, cukor terén. A mezőgazdaság gazdasági ágazatoknak adott megrendelése és az élelmiszeripar javuló termékminőségű szállításai révén a gazdaság egyik motorjának bizonyult.

Ugyanakkor a garantált árat biztosító politika rövid idő alatt elérte saját korlátait. A kereslet és kínálat eltávolodott egymástól: a közösségi termelés a demográfiai és piaci okokból négy alkalommal gyorsabban bővült, mint a fogyasztás.

Ezért a közösségi agrárpolitika szükségessége és hatékonysága a történelem folyamán változott (Somai).

1. ábra: Beavatkozás a mezőgazdaságba
forrás: (VÁSÁRY 2008)

2.2. A közös agrárpolitika céljai

A KAP 1962-ben indult az Európai Unió által, és fontos szerepet játszik a mezőgazdaság és a társadalom, valamint Európa és az uniós gazdálkodók közötti kapcsolatban. A célja, hogy:

- Támogassa az agrártermelőket és növelje a mezőgazdaság hatékonyságát, ezzel biztosítva, hogy a fogyasztók folyamatosan és megfizethető áron juthassanak hozzá az alapvető élelmiszerekhez.
- Biztosítsa az uniós gazdák számára tisztességes megélhetést.
- Segítse az éghajlatváltozás elleni küzdelmet és elősegítse a fenntartható erőforrás-gazdálkodást.
- Hozzájáruljon a vidéki területek és tájak megőrzéséhez az egész EU-ban.
- Életben tartsa a vidéki térségek gazdaságát azzal, hogy támogatja a munkahelyteremtést a mezőgazdaságban, az agrár-élelmiszeriparban és a kapcsolódó ágazatokban.

A KAP az összes uniós tagország közös szakpolitikája, és irányítása, valamint finanszírozása uniós szinten történik, az uniós költségvetésből biztosított források felhasználásával. Ez a politika fontos szerepet játszik a mezőgazdasági termelők és a vidéki közösségek támogatásában, valamint a fenntartható és hatékony mezőgazdasági gyakorlatok előmozdításában az Európai Unióban (Internet1).

Közös agrárpolitika számos eszközt alkalmaz a céljai eléréséhez. Ezek közé tartoznak:

Közvetlen támogatások: Az egyik legfontosabb eszköz a közvetlen támogatások rendszere, amelyek célja a mezőgazdasági termelők jövedelmének kiegészítése és stabilizálása. Ez azért fontos, mert a mezőgazdaságban az árak gyakran ingadoznak, és a termelés hosszabb távú tervezéséhez szükséges az előre tervezhető jövedelem.

Ár beavatkozás és piaci szervezetek: A KAP ár beavatkozási mechanizmusokat használ a termelés és a piacok stabilizálásához. Például, intervenciós felvásárlásokat hajtanak végre a mezőgazdasági termékekből, amikor a piaci árak túlságosan alacsonyak.

Szstrukturális támogatások és fejlesztési intézkedések: A KAP támogatja a mezőgazdasági ágazat modernizációját és fejlesztését. Ez lehetővé teszi a termelőknek, hogy hatékonyabban termeljenek, és lépést tartanak a technológiai fejlődéssel.

Környezetvédelmi és klímavédelmi intézkedések: A KAP részei olyan programok, amelyek célja a környezetvédelem és a fenntarthatóság előmozdítása a mezőgazdaságban. Ezek magukban foglalhatják az ökológiai gazdálkodást támogató intézkedéseket, valamint a klímaváltozás elleni küzdelmet segítő programokat.

Vidékfejlesztési programok: A KAP része a vidékfejlesztési programoknak, amelyek segítik a vidéki térségek gazdaságát és közösségeit. Ez magában foglalja például a mezőgazdaságon kívüli tevékenységek, mint a turizmus és a kulturális örökség megőrzése.

Ezen eszközök kombinációja segít a KAP céljainak elérésében, azaz támogatja a mezőgazdaságot, megőrzi a vidéki közösségeket, és előmozdítja a fenntarthatóságot az Európai Unióban.

A közös agrárpolitika (KAP) része az Európai Unió olyan intézkedéseknek, amelyek segítik a generációváltást a mezőgazdasági ágazatban. Ez a célkitűzés azért fontos, mert a mezőgazdaságban a gazdák átlagéletkora általában magas és fontos, hogy új, fiatal gazdák lépjenek a szektorba annak fenntartása és fejlődése érdekében.

A KAP különböző intézkedéseket tartalmaz a generációváltás támogatására, például:

Fiatal gazdák támogatása: A KAP keretében különleges támogatási programok és kedvezmények állnak rendelkezésre a fiatal gazdák számára, akik újonnan lépnek be a mezőgazdasági szektorba vagy akik megöröklik a családi gazdaságot.

Képzés és mentorálás: A KAP olyan kezdeményezéseket is támogat, amelyek lehetővé teszik a fiatal gazdák számára, hogy szakmai képzést kapjanak, és mentorálást kapjanak tapasztaltabb gazdáktól.

Piaci hozzáférés és innováció: A KAP olyan intézkedésekkel is foglalkozik, amelyek segítik a fiatal gazdák piaci hozzáférését és ösztönzik az innovációt a mezőgazdaságban.

Az Európai Unió azonban felismeri, hogy a generációváltás több dimenziót ölel fel, beleértve a jogi, gazdasági és társadalmi szempontokat is. Ezért a KAP olyan programokat is támogat, amelyek elősegítik az öröklési és tranzakciós folyamatokat a mezőgazdaságban.

Összességében a KAP komoly figyelmet fordít a generációváltás támogatására a mezőgazdasági szektorban, és törekszik arra, hogy a fiatal gazdák bekapcsolódhassanak a gazdálkodásba, és hozzájáruljanak a mezőgazdaság hosszú távú fenntarthatóságához (Internet2).

3. AGRÁRTÁMOGATÁSOK MAGYARORSZÁGON

3.1. Finanszírozásért felelős szervek

2004-ben ahogy Magyarország csatlakozott az Európai Unióhoz, részese lett a Közös Agrárpolitikának, mely lehetőséget nyújt a közvetlen támogatások pályázására és megnyerésére a mezőgazdaságban is. 1962-ben, a Római szerződéssel létrejött az Európai Mezőgazdasági Orientációs és Garanciaalap (EMOGA), mely kezdetben finanszírozta a közös agrárpolitikát.

A következő tervezési időszakban (2007-2013) kisebb változás történt a kifizetésekért felelős szerveknél, mivel a 1290/2005/EK rendelet alapján az EMOGA helyett, kettő különböző alapot hoztak létre, hogy nagyobb figyelmet kapjon a vidékfejlesztés. Létrejött az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap (EMVA), és az Európai Mezőgazdasági Garanciaalap (EMGA).

Az EMGA a közvetlen támogatások kifizetéséért felelős szerv és a piactámogatásokat helyezi előtérbe. Míg az EMVA leginkább a vidékfejlesztési támogatások pénzügyeiért felel.

3.1.1. Agrártámogatások az Unióba lépés előtt

Még jóval az Európai Unióhoz való csatlakozás előtt, 1998-ban a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium (FVM) látta el hazánkban a hivatali feladatokat. 1999-ben kialakult az FVM Vidékfejlesztési Programokért felelős Főosztálya, melyet a REVI-k (a hét régió regionális vidékfejlesztési irodái) létrehozása követett 2000-ben. A REVI-k közvetítették mindazt a szakmai információt a gazdálkodók felé, amely szükséges volt a vidékfejlesztési feladatok realizálása miatt. Az elkövetkezendő 2 évben elkészült az ország vidékfejlesztési feltárása, stratégiájának megtervezése, megszervezték a vidékfejlesztési menedzserek hálózatát, akik segítettek a lakosságot az uniós csatlakozásra való felkészülésben (BÍRÓ - NEMES., 2014).

Európai Unió szinten a csatlakozást több, úgynevezett „előcsatlakozási” program, alap segítette az országokat a felkészülésben. Céljuk az volt, hogy uniós támogatást nyújtson a tagjelölt országok számára. Ilyen volt PHARE, ISPA, SAPARD, CARDS, melyeket 2007 óta egy nagy előcsatlakozási támogatási eszközbe vontak össze, amely többéves programokat finanszíroz (Buday-Sántha, 2011).

- **PHARE program**

1990 óta nyújtott PHARE támogatás az Európai Közösség kezdeményezésére kialakított előcsatlakozási alapok egyike, melynek fő célja elsősorban Magyarország és Lengyelország felzárkóztatása volt, ám a program a későbbiekben több országra is kiterjedt (például Albánia, Bosznia-Hercegovina, Bulgária). A támogatás a gazdaság átalakításához és az európai uniós csatlakozáshoz nyújtott segítséget (Buday-Sántha, 2011).

- **ISPA program**

Az ISPA (Instrument for Structural Policies for Pre-Accession) a környezetvédelemre és a közlekedésre vonatkozóan nyújtott támogatást a tagjelölt ország számára. (Buday-Sántha, 2011)

- **SAPARD program**

A SAPARD (Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development) melynek magyar jelentése: különleges segélyprogram a mezőgazdaság és a vidékfejlesztés számára. Működését az 1268/99 EK rendelet szabályozza. A program célja egy fenntartható és versenyképes mezőgazdaság kialakítása volt, s ezzel egy ütemben kívánták csökkenteni az ágazat által okozott káros környezeti hatásokat. Szerepet kapott a vidéki térségek fejlesztése és a munkahelyek számának növelése is. Az első helyen mégis a közösségi jogszabályok elsajátítása szerepelt. A KAP célkitűzéseit követve minden leendő Európai Unió tagállamnak készítenie kellett egy 7 évre szóló mezőgazdasági és vidékfejlesztési tervet, amelyben az országok megindokolták és alátámasztották a segélykérelem okát. Hazánkban sok nehézség után 2002 végén indult el a program. Magyarország mellett még kilenc ország csatlakozott az előkészítő intézkedésekhez. Az Európai Unió éves szinten 520 millió eurót szánt a program finanszírozására, ebből hazánk több mint 38 millió eurót tudhatott magáénak (Kónya, 2012).

3.1.2. Agrártámogatások 2004-2006 között

Magyarország 2004-ben csatlakozott az Európai Unióhoz. Ez a döntéshozatal gazdasági és társadalmi téren is jelentős alkalmazkodást vont maga után. Létrejött a regionális gazdasági és közigazgatási rendszert és további intézményeket, melyek az Európai Unió jogrendszerén alapultak. Ezen jogrendszerek biztosították a forrásokhoz való hozzáférést, amik által javult a versenyképesség és az infrastruktúra kiépítése. Az Európai Mezőgazdasági Orientációs és Garancia Alap biztosította Magyarország vidékfejlesztési finanszírozását. Hazánkban a Nemzeti Fejlesztési Terv (NFT) és az operatív programok határozták meg, hogy az adott időszakban milyen célokra fordíthatja hazánk a támogatások pénzügyi keretét. Mezőgazdasági szempontból az Agrár- és Vidékfejlesztés Operatív Program (AVOP) és a Nemzeti Vidékfejlesztési Terv (NVT) volt jelentős (BÍRÓ - NEMES 2014).

3.1.3. Agrár-és vidékfejlesztés Operatív Program (AVOP)

Célja, hogy az élelmiszerfeldolgozás és a mezőgazdasági termelés versenyképességét javítsa, illetve, hogy segítse a vidéki térségek felzárkóztatását. Az AVOP program elsődleges célkitűzése a „Versenyképes alapanyag termelés megalapozás a mezőgazdaságban” volt, ez a keretösszeg több mint felét, azaz 51%-át szánta erre. Az „Élelmiszer feldolgozás modernizálása” prioritás 14 %, míg a „Vidéki térségek fejlesztése” 25% részesedést kapott. Látható, hogy a program leginkább a technikai fejlődésre, modernizációra fektette a hangsúlyt, de emellett kis mértékben a munkahely teremtés és körülmények javítása is szerepet kapott (BÍRÓ - NEMES, 2014).

2005 áprilisában indult a LEADER+ program, amely az AVOP keretein belül jelent meg. Főbb céljai a gazdaság diverzifikációjának létrehozása, sajátos helyi termékek és piacképességük kifejlesztése, a helyi lakosság részvételének ösztönzése, partnerség megerősítése. A programban részt vevő 70 Helyi Akciócsoport (HACS) 920 településen 6,3milliárd forint támogatást kapott (BÍRÓ - NEMES 2014).

3.1.4. Agrártámogatások 2007-2013 között

Megjelent az új Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap (EMVA) amely az előtte lévő két finanszírozási forrást váltotta fel. Jelentősen megnőtt az elérhető támogatás összege (97 milliárd euró) amely köszönhető az új szabályrendszer bevezetésének. Az enyhébb szabályozásnak köszönhetően az EU tagállamai nagyobb teret kaptak.

Az adott időszak költségvetését és célkitűzéseit a 2003-ban történt felülvizsgálat alapján határozták meg. Azon országok számára, akik 2004-ben csatlakoztak az Unióhoz bevezették az SAPS-t (egységes területalapú támogatás). Ez egy termeléstől független támogatás, amely kifizetéséhez komoly feltételek kapcsolódtak (területpihentetés, környezetvédelmi, növényvédelmi, állatvédelmi és állattjóléti feltételek).

Az újonnan csatlakozó országok gazdái nem kapták meg az SAPS teljes összegét, ennek kompenzálásaként fennállt a top-up (kiegészítő nemzeti támogatás) támogatás. Magyarországon esetében a SAPS összegének 25%-át fedezte az Európai Unió, s eme összeget 30%-kal kiegészítették a nemzeti költségvetés terhére. Majd 2013-ban elérte az EU támogatás a 100%-ot (Internet3).

3.1.5. Agrártámogatások 2014-2020 között

A KAP reformjai, a Cork-i Deklaráció és az AGENDA 2000 együtt alapozták meg az EU vidékfejlesztési politikáját, mely a Közös Agrárpolitika második pillérévé vált, hiszen ezen a területen is jövedelemforrást kellett biztosítani.

A KAP adott ciklusa csak 2015-ben kezdődhetett el mivel 2014-ben nehézkesen sikerült a hatálybalépés ezért ezt az időszakot átmeneti időszaknak nevezhetjük. Az Európai Unió a költségvetésből 38%-ot fordított erre a célra, melyből hazánk 13,061 milliárd eurót kapott. Nagy volumenű változásokon esett át a közvetlen kifizetések rendszere. A tagállamok számára új lehetőségként tárul eléjük, hogy új támogatást vezethetnek be az új rendszernek köszönhetően. A környezet védelmét és a generációváltás problémáját különféle támogatásokkal próbálják segíteni, ilyen például a fiatal gazdálkodók támogatása és a zöldítés program.

2016. december 31-én beolvasdásos különválással megszűnt a Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatal (MVH), ezáltal 2017. januárjától az EU-ból folyósított támogatásokat a megyei Kormányhivatalok, Agrár -és Vidékfejlesztést Támogató Főosztálya végzi. 3 külön alosztály működik a Főosztályon belül: Helyszíni ellenőrzés, Normatív (SAPS és közvetlen támogatások), valamint a Vidékfejlesztés és Beruházások (Internet4).

3.1.6. Egységes kérelem

A közvetlen támogatások, a nemzeti támogatások, valamint vidékfejlesztési támogatások igénylése egy elektronikus úrlapon keresztül történik, melynek elnevezése: egységes kérelem (EK). Ennek alapfeltétele, hogy a gazdálkodó szerepeljen az MVH ügyfél nyilvántartási rendszerében.

Természetes személyeknek a G1010 nyomtatvány, nem természetes személyeknek a G1020 elnevezésű nyilvántartásba vételi kérelem kitöltése kötelező és jelenleg még csak papírformában nyújtható be. A kérelem feldolgozása után a gazda ügyfél-azonosítót kap, mely későbbiekben segít az azonosításban. Az MVH eljárási törvény 28/A § (2) bekezdés előírja a fizetési számlaszám lejelentését a pályázatok folyósításához és a további pénzügyi következményekkel járó intézkedésekhez. A földműveléssel foglalkozó gazdáknak az egységes kérelmen belül kötelező megjelölniük a támogatható és nem támogatható területeket is, így eleget tesznek az adatszolgáltatási kötelezettségeknek. Ez arra a földrészre is érvényes, amely nem éri el a minimális támogatható összeget. Az adatszolgáltatási kötelezettséghez tartozik a Mezőgazdasági Parcella Azonosító Rendszer (MePAR) azonosító megadása, majd a földterületek pontos megrajzolása is. A rajzolást követően fel kell tüntetni a föld hasznosítását egész évre vetítve, illetve, hogy a gazdálkodó melyik területen kíván öntözési tevékenységet véghez vinni vagy természetű berendezés alatt termesztetni (Internet4).

3.1.7. Alaptámogatás (SAPS)

Az SAPS elven működő alaptámogatás. Feltétele, hogy a gazdálkodó beadja a kérelmet. A kifizetés minimum értéke 1 hektár SAPS jogosult terület (az igénylési területnek táblánként el kell érnie a minimum 0,25 hektárt), továbbá rendezett tulajdoni viszonyok állnak fent már a támogatási kérelem beadásakor. Ha a kérelmező nem rendelkezik 1 ha SAPS-re jogosult területtel, csak az állatokra vonatkozó támogatásra felhatalmazott, akkor 100 euró a támogatási minimum. A szubvenciót csak az aktív gazdák igényelhetik, tehát csak az nyújthat be támogatási kérelmet, aki aktív mezőgazdasági tevékenységet folytat és nem szerepel a negatív listán. Nem kaphatnak támogatást azok a gazdák, akiknek tulajdonában reptér, vasút, vízerőmű, ingatlanvállalat, állandó jellegű sport-és szabadidő létesítmény áll (Internet4).

3.1.8. Zöldítés

A zöldítési programban való részvétel a tagállamok és a gazdálkodók részéről is kötelező. Az éves pénzügyi keret 30%-át kell, hogy az éghajlat és a környezet szempontjából előnyös mezőgazdasági gyakorlatokra nyújtott támogatásra fordítsák a tagállamok. A zöldítési intézkedések közé tartozik a terménydiverzifikáció, amely megköveteli a gazdálkodótól, a váltógazdálkodáson túl, hogy 10 hektár szántóföld alatt 1, 10-30 hektár között 2, 30 hektár fölött 3 eltérő növényt termesszen. A helyzetet jelentősen megkönnyíti, hogy eltérő növénykultúrának tekintik a tavaszi és az őszi

terményeket akkor is, ha egy nemzetséghez tartoznak. Lehetőség van a terménydiverzifikáció alóli mentességre abban az esetben:

- ha a gazdálkodó legnagyobb részben rizst vagy indiánrizst termel.
- ha a szántóterületének legalább 75%-a parlag, ideiglenes gyepterület vagy egynyári takarmánynövény és a fennmaradó terület kisebb, mint 30 hektár.
- ha a támogatható mezőgazdasági terület legalább 75%-a állandó gyepterület, ideiglenes gyepterület, egynyári növény vagy rizs és a fennmaradó terület kisebb mint 30 hektár.
- ha az előző évi egységes kérelemben nem szerepelt az adott évben bejelentett szántóterület több mint 50%-a és a gazdálkodó teljesen eltérő növényeket termeszt az előző évhez képest.

A rendelet előírja az ökológiai célterületek fenntartását. Ezáltal aki legalább 15 hektár szántón gazdálkodik, területük 5%-át ökológiai fókuszterületnek kell kijelölnie. Továbbá nagy gondot fordítanak az állandó gyepterületek biztosítására. Országos szinten, a 2012-es bázisévhez képest maximum 5%-kal lehet csökkenteni a gyepterületek nagyságát (környezeti szempontból értékes és védett gyepek megőrzése kötelező). Az ökológiai célterület fenntartása alól való mentesülés hasonlóképp működik, mint a terménydiverzifikáció esetében (Internet4).

3.1.9. Fiatal gazdálkodóknak juttatott támogatás

Jelentős ágazatban, így a mezőgazdaságban is hatalmas problémát jelent az elöregedő társadalom. Ezáltal a szakismerettel rendelkező, földműveléssel foglalkozó fiatalok száma csekély. A probléma kiküszöbölése érdekében Vidékfejlesztési Operatív Program keretein belül elindították eme pályázatot, amely komplex hozzájárulást nyújt a generációváltás elősegítésében. Az EMVA által nyújtott keretösszeg 37,75 milliárd forint, így mintegy 3000 projekt támogatható.

3.1.10. Termeléshez kötött támogatások

A támogatás a piaci hátrányban lévő ágazatokat segíti. Magyarország számára 13% + 2% keret jutott, így közel 200 millió euró kerül kifizetésre a gazdák részére.

Termeléshez kötött támogatás:

- anyatehén,

- hízott bika,
- tejhasznú tehén,
- juh,
- rizs,
- cukorrépa,
- zöldségnövények,
- ipari zöldségek,
- gyümölcsültetvényekésbogyósok,
- fehérjenövények

A közvetlen támogatás igénybevételéhez állattenyésztés esetén feltétel, hogy a gazdálkodó rendelkezzen 1 hektár támogatható területtel vagy 100 euró értéket kitevő létszámalapú termeléshez kötött támogatással rendelkezzen. A támogatható állatlétszám:1 egyed. Növénytermesztés esetén feltétel, hogy a gazdálkodó összes területe elérje az 1 hektárt. Zöldségtermesztés és gyümölcstermesztés esetén a minimum támogatható földterület a 0,3 hektár, kivételt képez a zöldség- és cukorrépa termesztés, mivel ebben az esetben már 0,25 hektárra is jár a termeléshez kötött támogatás (Internet4).

3.1.11. Kisgazdaságok támogatása

A mezőgazdasági kistermelők támogatása a program választható eleme volt, s a közvetlen kifizetéseket helyettesíti. Ezáltal a keretösszeg 10%-a fordítható az adott jogcímre. A támogatási rendszerbe 2015-ben volt lehetőség csatlakozni, azoknak a gazdáknak, akik legalább 1 hektár földterülettel rendelkeznek. Az ekkor megállapított összeg évenként kerül kifizetésre a gazdálkodóknak. A támogatás összege minimum 500, maximum 1250 euró lehet (Internet5).

3.1.12. Degresszivitás

A közvetlen kifizetések csökkentése is helyet kap a programban. Egyedül az SAPS támogatást érinti ez a megvonás 150.000 euró feletti összegek esetén. A támogatás 5%-nak elvonás történik 150.000-176.000 euró között. Illetve azon gazdák számára, akik 1200 hektár felett gazdálkodnak, és a kifizetés meghaladná a 176.000 eurót, számukra a teljes összeg elvonásra kerül. Ez az intézkedés közel 500 gazdálkodót és 69 millió eurót érint, majd későbbiekben az érintett összeg felhasználható az adott tagállam vidékfejlesztési projektjeiben (Palakovics.et al, 2016).

3.2. 2023-tól hatályos rendszer

Az átmeneti időszakot követően a 2023-as stratégiai terv 2027-ig lesz hatályban. A két pilléres rendszer továbbra is fennál, azonban az első pillérbe tartoznak olyan kötelező és önkéntes vállalatok, mint: fenntarthatóságot elősegítő alapszintű jövedelemtámogatás és újraelosztótámogatás, Agrár-Ökológiai Program, termeléshez kötött támogatás, fiatal gazda területalapú támogatás. Az I. pillér keretösszege 2485 milliárd forint. Míg, a II. pillér továbbra is a vidékfejlesztési projekteket képviseli, az erre szánt keretösszeg 2891 milliárd forint. A keretösszeg egyaránt származik EU-s és hazai finanszírozásból (Internet6).

2023-2027-es időszakban az agrárpolitika 10 fő célkitűzésre helyezi a hangsúlyt, e célkitűzések az alábbiak:

- A mezőgazdasági üzemek fennmaradását biztosító jövedelem támogatása
- A versenyképesség fokozása
- A mezőgazdasági termelők helyzetének javítása az értékláncon belül
- Hozzájárulás az éghajlatváltozás mérsékléséhez
- A természeti erőforrások hatékony felhasználása
- A biológiai sokféleség csökkenésének megállítása és visszafordítása
- Generációs megújulás
- Munkahelyek, növekedés és egyenlőség a vidék térségén
- Az élelmiszerekkel és az egészséggel kapcsolatos társadalmi igények kielégítése
- A tudás bővítése és az innováció fokozása

3.2.1. Főbb változások

Új támogatható területek jelennek meg: mezővédő erdősávok, fás-cserjés sávok, vízfolyások nem művelt part menti sávjai, mocsaras-lápos, vizenyős, zsombékos, időszakosan belvízzel borított területek, valamint a szikes területek.

Új feltételeességi szabályok:

Mivel dolgozatom elsősorban a fiatal gazdáknak járó támogatások ismertetésére összpontosítom, így arról szeretnék elsősorban bővebb információt nyújtani. A fiatal gazdák számára lehetőség van az I. pillér keretein belül igényt tartani a fiatal gazda támogatásra, ezt az egységes kérelem beadása során tudják megigényelni. Kritérium a 18 és 40 év közötti korhatár, a megfelelő agrárvégzettség vagy az ezt kiváltó minimum 2 éves időtartamú szakmai gyakorlattal, melyet igazolni képes, vagy a

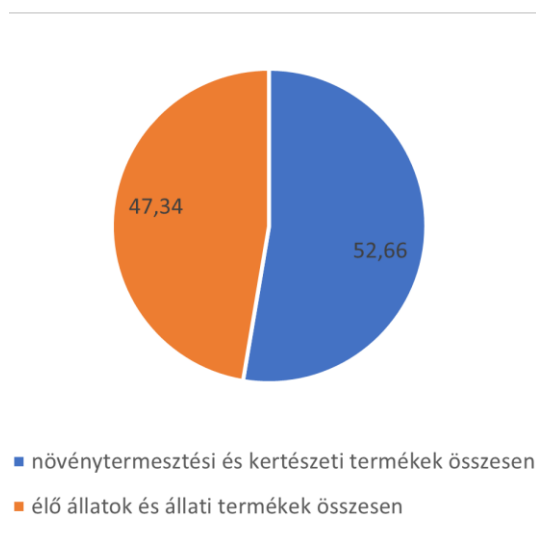
családi gazdaságban tagként eltöltött idő 2022.juniús óta. A támogatás hektár alapon kerül kifizetésre, az eddigi hektárértéke 90 ha-ban minimalizálódott azonban jelenleg ez 300 ha-ra emelkedett. A meghatározott összeg 40-60 ezer forint/hektár között várható. Az igénylésre 5 éven keresztül folyamatosan van lehetőség, amelyet minden évben az új egységes kérelem keretein belül kell megigényelni. A támogatási összeg szabadon felhasználható, hiszen a meglévő területek után jár.

Ezen kívül tervek szerint lehetőség lesz a II. pilléres fiatalgazda pályázat igénylésére, amely a vidékfejlesztési program során kerül kiírásra, az I. és II. pilléres támogatás egymást nem zárja ki. A vidékfejlesztési pályázatok még csak tervben vannak, konkrét pályázati kiírás még nem jelent meg (Internet6).

3.3. MAGYAR MEZŐGAZDASÁG BEMUTATÁSA

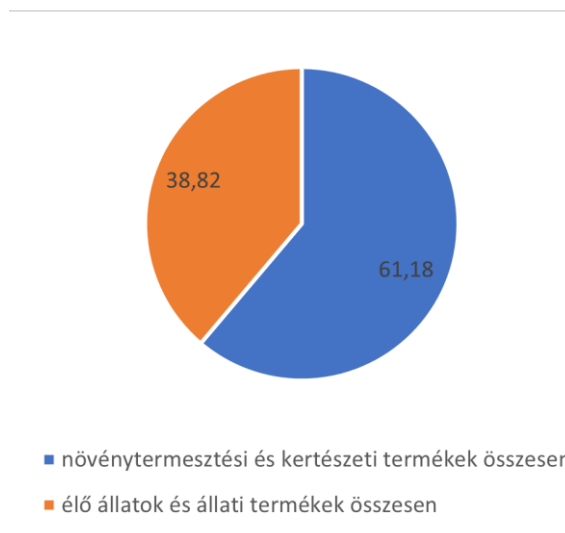
A továbbiakban ismertetni szeretném a magyarországi mezőgazdaság helyzetét az elmúlt évek során oly módon, hogy összevethető legyen az EU-ban töltött kezdeti időszakokkal is:

Magyarország 2004-től tagja az Európai Uniónak, így az érvényben lévő Közös Agrárpolitikás szabályozások ettől az évtől léptek életbe. Az alábbiakban a mezőgazdaságra jellemző változásokat szeretném ismertetni.

2.ábra: A két főágazat kibocsátási aránya 1998-ban

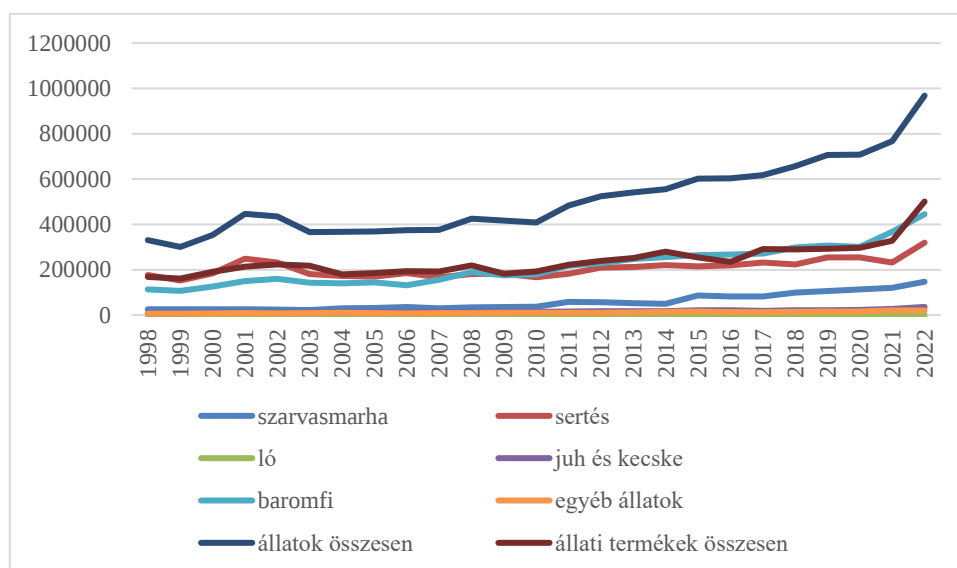
Forrás: KSH, saját szerkesztés alapján

3.ábra: A két főágazat kibocsátási aránya 2022-ben

Forrás: KSH, saját szerkesztés alapján

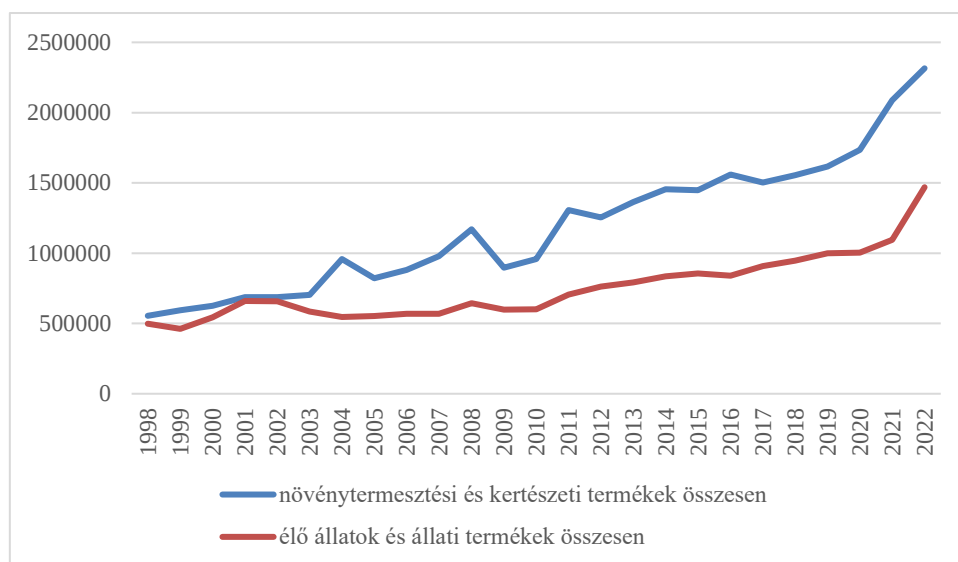
A 2. és a 3. ábrán jól látható a két főágazat (növénytermesztés, állattenyésztés) arányának változása 1998-ról 2022-re. Ezen két ábrán láthatjuk, hogy majdnem 9%-kal lett népszerűbb a növénytermesztés ágazat az állattenyésztési ágazathoz képest.

4.ábra: Élőállat és állati termék összesen kibocsátás alakulása 1998-2022 között (folyó ár, millió

Ft) Forrás: KSH, saját szerkesztés alapján

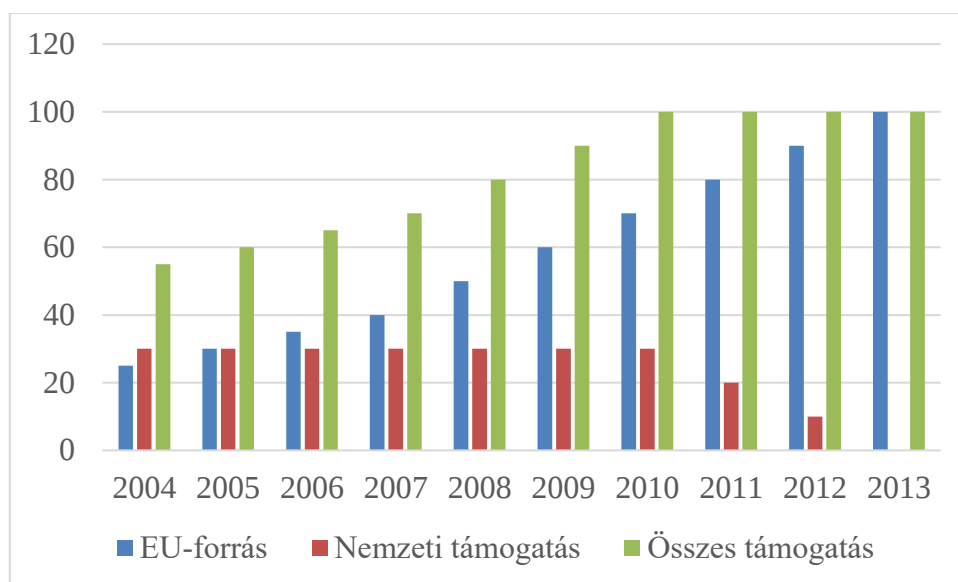
Jól látható a 4.ábrán, hogy az élőállat és állati termékek kibocsátása emelkedett 1998 és 2022 között. Az is jól látható, hogy 2014 után gyorsabb ütemben emelkedtek a kibocsátási eredmények.

5.ábra Növénytermesztés és állattartás főágazatok kibocsátási értékének változása 1998-2022 között (folyó ár, millió Ft)

Forrás: KSH, saját szerkesztés alapján

5.ábrán látható a két főágazat (növénytermesztés, állattenyésztés) kibocsátás értékének változása 1998-2022 között. Ábrán láthatjuk azt is, hogy 2001-ben és 2002-ben majdnem azonos volt a kibocsátás, majd az ezt követő években távolodás látható.

6. ábra: A magyar termelők tervezett támogatása az EU átalagos támogatási keretösszegéhez viszonyítva (%) 2004-2013 között

forrás: PETE, 2000

Az érvényben lévő kvótaszabályozások a csatlakozó Magyarországra is ugyanúgy érvényben voltak. Ennek tudatában a fenti módon alakultak a támogatási összegek a keretösszeghez viszonyítottan. A bázis év elsősorban 1995-1999 közötti időszak, néhány esetben pedig a 2000-2001 közötti termelési értékei voltak (6. ábra).

A következőkben a területi adatokat szeretném ismertetni, ezer hektárra vetítve 2000 és 2023 között:

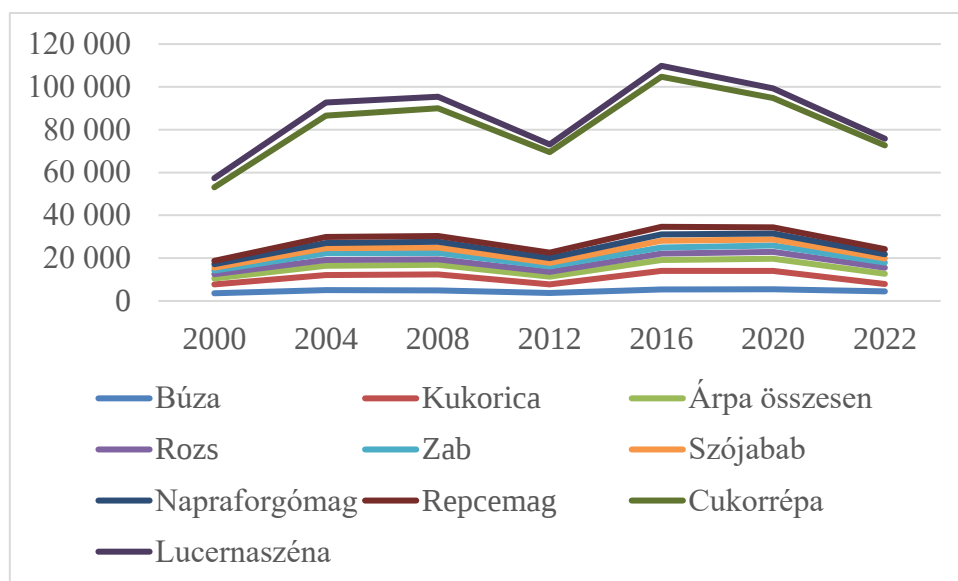
1. táblázat: Magyarország földterülete művelési ágak szerint (ezer hektár)

Év	Szántó	Konyhakert	Gyümölcsös	Szőlő	Gyep	Mezőgazdasági terület
2000	4 499,8	101,6	95,4	105,9	1 051,2	5 853,9
2004	4 510,3	96,8	102,6	94,5	1 059,6	5 863,8
2008	4 502,8	96,1	98,5	82,6	1 009,8	5 789,7
2012	4 323,6	81,3	92,6	81,6	758,9	5 338,0
2016	4 332,4	65,0	92,6	75,7	783,2	5 349,0
2020	4 037,1	3,1	86,6	62,4	732,5	4 921,8
2023	4 173,2	2,4	83,3	59,4	792,6	5 110,8

Forrás: (Internet7)

Az 1. táblázatban látható, hogy elsősorban a földterületek csökkenése volt jellemzőbb minden művelési ág esetében. 2020 és 2023 között a mezőgazdasági területek nagysága minimális mértékben emelkedett, de így is jóval elmaradottabb mint 2016-ban. A földterületek méretével azért érdemes foglalkozni, mert a termőföld közvetlenül a mezőgazdasági termelés alapja, illetve a támogatás alapegysége a támogatható hektárszám.

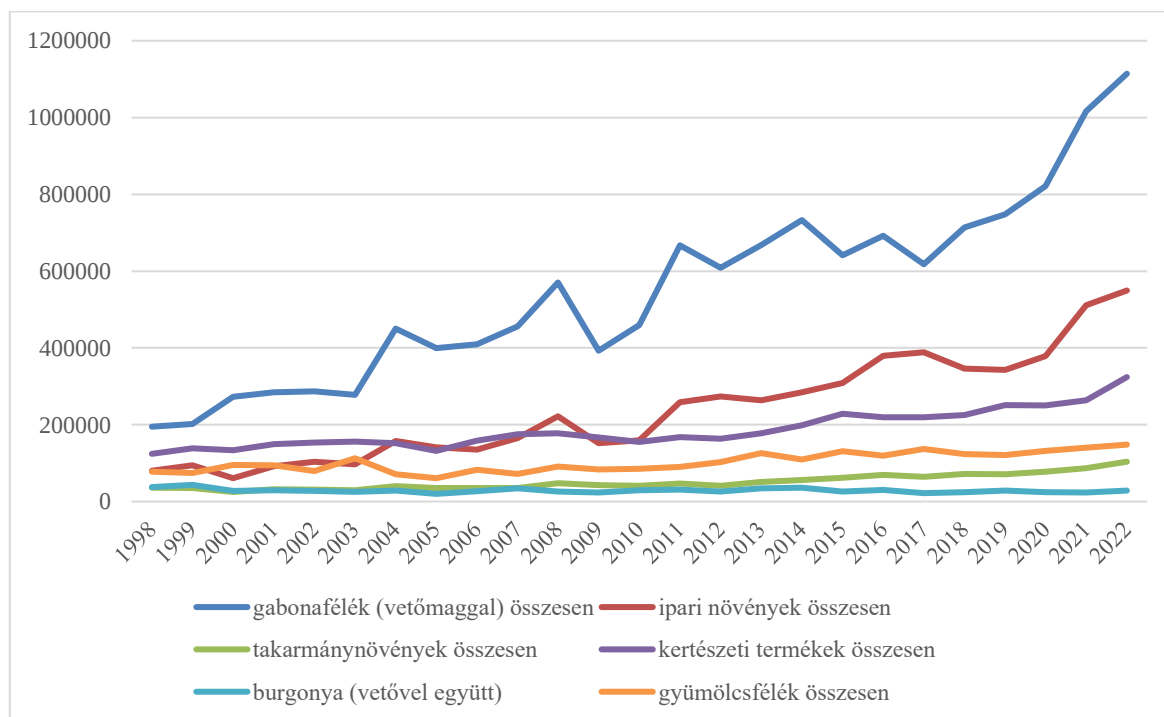
Ezt követően a fontosabb szántóföldi növényeink termésátlagát szeretném vizsgálni, kg/ha vetítve, 2000 és 2022 között.

7. ábra: Fontosabb szántóföldi növények termésátlaga, 2000-2022 (kg/ha)

Forrás:(Internet7)

Látható a 7. ábrán, hogy minden növény esetében 2012-ben egyértelmű mélypont volt, ezt követően kimagasló mértékű volt az adott növények termelési volumene, lásd 2016, azonban 2022-re újra lecsökkent a szántóföldi növények termelési volumene, hasonlóan a 2012-es értékekhez.

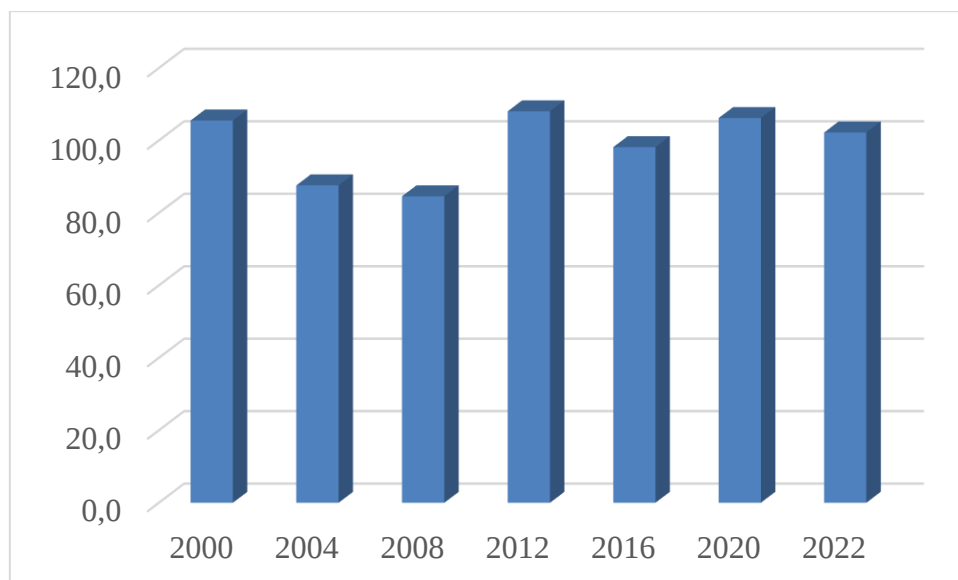

8.ábra Növénytermesztési ágazatok kibocsátásának változása 1998-2022 között (folyó ár, millió

Ft) Forrás: KSH, saját szerkesztés alapján.

Láthatjuk a 8. ábrán, hogy 2000-es évek után a gabonaféléket intenzív emelkedés jellemezte. A gabonaféléken kívül az iparinövények és a kertészeti növények fejlődését láthatjuk, azonban a többi növény fejlődése nem szembetűnő.

Az alábbiakban az agrárolló (output-input árszínvonal) alakulását szeretném vizsgálni:

9. ábra: Agrárolló (%) 2000-2022

Forrás: (Internet7)

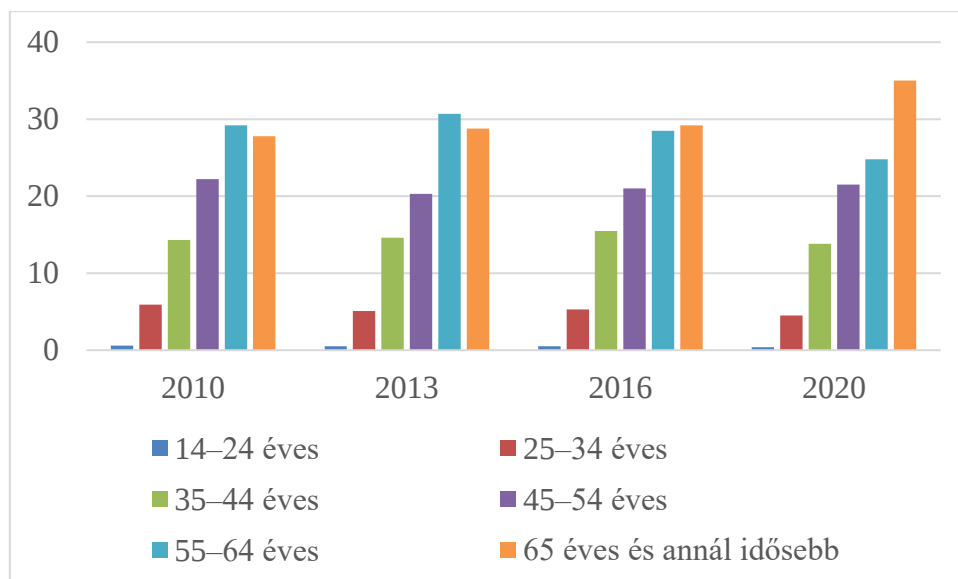
Az agrárolló 2000 és 2012 között csökkent, majd 2012-ben egy emelkedés volt tapasztalható, ezt követően az agrárolló folyamatos csökkenése és emelkedése egyaránt megfigyelhető. Az "agrárolló" értelmezése szerint, ha az érték meghaladja a 100-at, akkor az adott évben az ipari input (azaz az ipari termeléshez szükséges anyagok és szolgáltatások) árai gyorsabban növekedtek, mint a mezőgazdasági termékek értékesítési aránya. Vagyis a 9. ábrán látott időszakon belül a 2004 és 2008 közötti évek voltak kedvezőek a gazdáknak e tekintetben.

Ezt követően a generáció váltás jellemzésére szeretnék hangsúlyt fektetni, hiszen a szakdolgozatom fő céljával ezen téma elemzését tűztem ki.

Úgy gondolom nagyon fontos a generációváltás kérdése, hiszen a folyamatosan változó követelményrendszernek, és az új technológiai előírásoknak való megfelelés sokkal nagyobb igényt tart a fiatal mezőgazdászok szaktudására. Szükségesnek tartom, a hazai gazdaságok

támogatását ezen a téren, hiszen nagyon keveseknek van lehetőségük pályakezdőként egy teljesen új gazdaságot felépíteni a tőkehiány miatt.

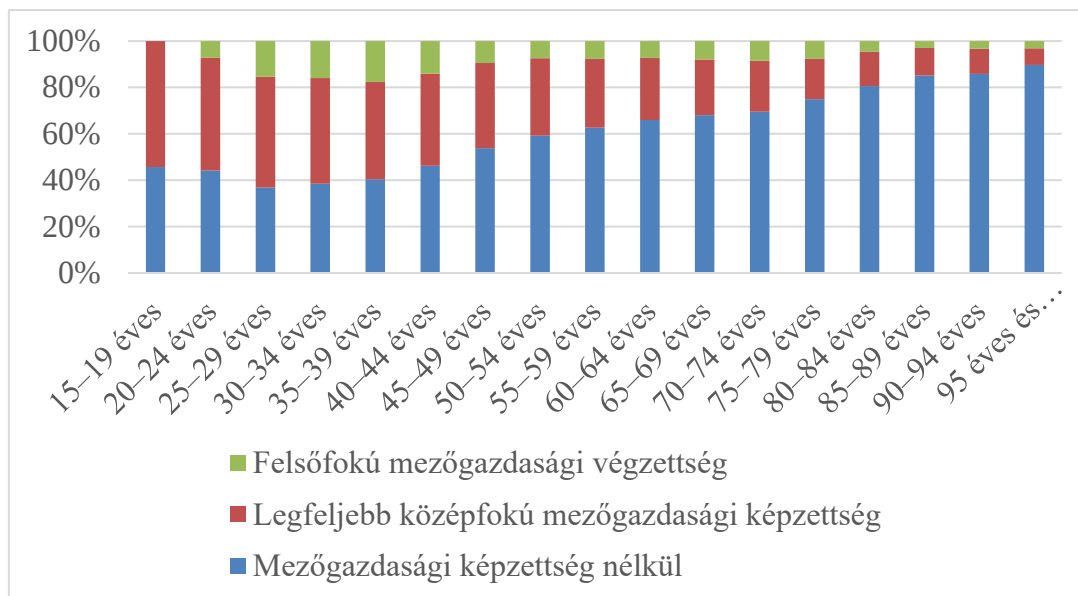
Mivel egyre nyomasztóbb az előregedő gazdatársadalom ezért a generációváltás fontosságát, szeretném tényleges adatokkal alátámasztani, hogy valójában miért is tartom ezt ilyen mérvadónak a magyar mezőgazdaság életében.

10. ábra: A gazdaságvezetők életkor szerinti megoszlása

Forrás: Internet7 alapján saját szerkesztés

Egyértelműen megállapítható az 10. ábra alapján, hogy a gazdaságvezetők több mint 60%-a 55 éves vagy annál idősebb. A többi gazdálkodó 55 év alatt van jelen a gazdaságok életében, mint vezet. Sőt, látható, hogy 2020-ra számuk inkább csökkenő tendenciát mutat, mintsem emelkedést. Ebből látszik, hogy hazánkban nem tudnak a fiatal, szakképzett gazdák érvényesülni. Ennek miéértje több kérdést is felvet számomra. Hiszen a fiatalabb korosztály kb. 50%-a rendelkezik már valamilyen agrárvégzettséggel, míg az idősebb korosztály sokkal inkább gyakorlati úton megszerzett tudásra alapozva vezetik a gazdaságot. Ez látható is a következő táblázatban, ahol a korosztályok végzettségük szerinti megoszlását szeretném szemléltetni.

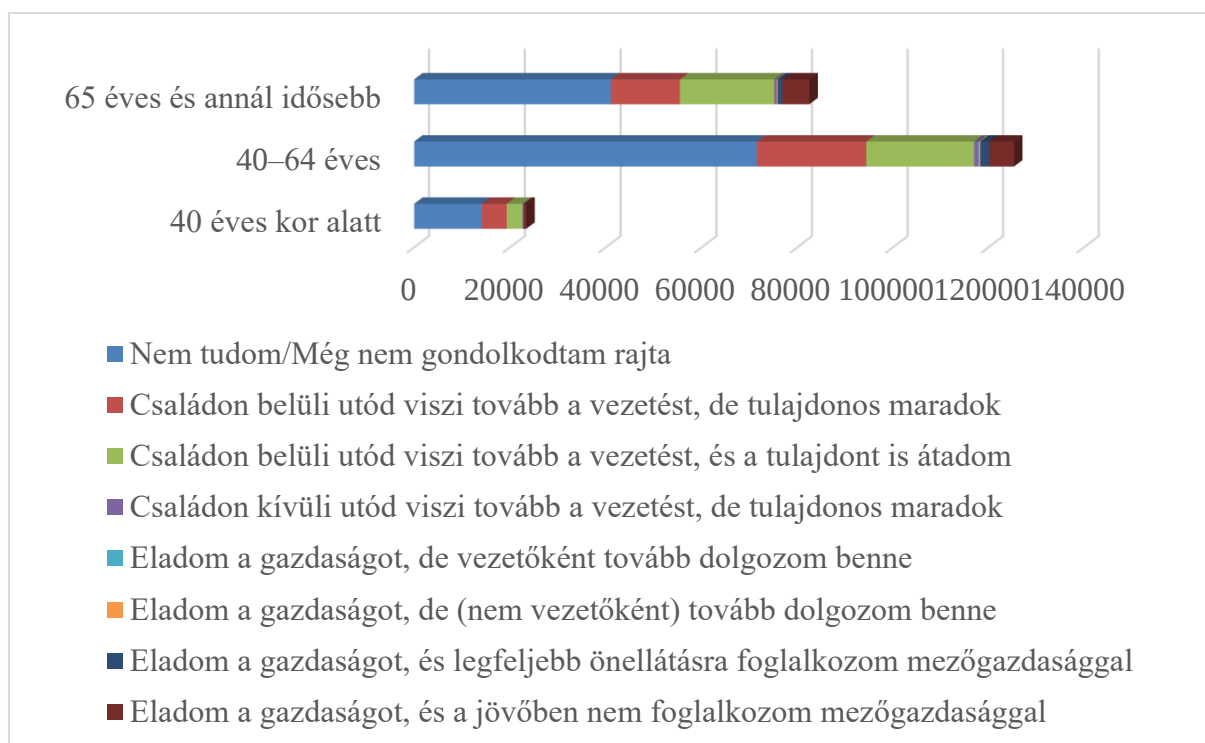
11. ábra: A mezőgazdasági végzettséggel rendelkezők aránya adott korcsoportokban (%)

forrás: (Internet7)

Látható a 11. ábra alapján, hogy a mezőgazdaságban résztvevők számának 56%-a mezőgazdasági képzettség nélkül van jelen a gazdaságban. Ezt követően a középfokú végzettséggel rendelkezők aránya a második legnagyobb, a 40 év és alatti korosztályban elsősorban ez a legjellemzőbb, míg a felsőfokú végzettséggel rendelkezők száma csekély, elsősorban a 25 és 45 év közöttiek körében figyelhető meg, a 80 év felettiek tekintetében pedig minimálisan 2-3%-ról beszélhetünk csak.

Továbbá érdekességgé meg szeretném osztani az alábbi vizsgálatot, ami azt szemlélteti, hogy a különböző korosztályú vezetők milyen célkitűzésekkel állnak a gazdaságuk jövőjét tekintve.

A vizsgált célkitűzések és az eredmények az alábbi módon alakultak:

12. ábra: A gazdaság jövőjét illető célkitűzések alakulása

Forrás:(Internet7)

A 12. ábra alapján megállapítható, hogy a gazdaságok legnagyobb hányadban nem adtak érdemleges választ vagy még nem gondolkodtak rajt. Ezt követően a legnagyobb arányban a családon belül utódlás merül fel. Ami meglepő számomra, hogy többen is vélekedtek úgy, hogy megválnak gazdaságuktól és többé nem szeretnék mezőgazdasági termelést folytatni.

A fent ismertetett eredmények azt mutatják, hogy a mezőgazdaság korcsoport alakulása hazánkban a kiöregedett kategóriában nyilvánul meg. A felsőfokú szakképzettség elsősorban a fiatal korosztály köreiben valósul meg. Továbbá a 7. ábra alapján elmondható, hogy a generációváltásra irányuló támogatásoknak és pályázatoknak várhatóan nagy jelentősége lesz hazánkban, hogy az említett célkitűzések megvalósuljanak.

3.4. FIATAL GAZDA PÁLYÁZAT

A megfelelő mezőgazdasági szaktudással rendelkező fiatalok érdekében az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap a vidékfejlesztés 2-es prioritásához kapcsolódóan létrehozta a „Fiatal mezőgazdasági termelők számára nyújtott induló támogatás” -t. A rendelkezésre álló keretösszeg 37,75 milliárd forint, mely akár 3000 darab projektet képes támogatni.

Kötelezettségek:

1. A gazdáknak 9 hónap áll rendelkezésükre, a támogatói okirat fennállását követő naptól, hogy megkezdjék az üzleti terv megvalósítását.
2. Ha megtörténik az egyéni vállalkozó regisztrációja vagy jogi személy bejegyzése és a mezőgazdasági főtevékenység is megkezdődik, akkor az ezt követő évben kötelező a mezőgazdasági tevékenységhez kapcsolódó első adóbevallást benyújtani.
3. A gazdáknak 18 hónap áll rendelkezésükre, hogy megfeleljenek az aktív mezőgazdasági termelő előírásnak, amelyet az 1307/2013/EU rendelet 9. cikk tartalmaz. A megállapításra vonatkozó eljárás szabályait a 8/2015. (III.13.) FM rendelet rögzíti.
4. A működtetési időszak 4. évében a mezőgazdaságból származó jövedelem tekintetében szükséges elérni az előző évi kötelező garantált bérminimum mértékét, mindez érinti az egyéni, illetve a társas vállalkozókat is.
5. Természetes személy esetén, a működtetési időszak 3. év elejétől, kötelező egyéni vállalkozóvá válni, illetve jogi személy esetén a kizárólagos tulajdonosnak és egyben ügyvezetőnek főállású társas vállalkozóvá válni.
6. A pályázat által vállalt kötelezettségekre 5 év áll rendelkezésre.
7. A gazdáknak kötelező részt venni az előírt, térítésmentes képzésen a második kifizetési kérelem benyújtásáig.
8. A támogatási összeg 75%-ára benyújtható támogatási kérelemre, a támogatói okirat hatályba lépését követően, 12 hónap áll rendelkezésre.
9. A gazdáknak kötelező fenntartani a 6 000 STÉ üzemméretet a kérelem benyújtásától a működtetési időszak végéig.

A felsorolt pontokon kívül, a pályázónak szükséges betartania a környezetvédelmi és esélyegyenlőségi szabályokat, továbbá a védett területekre és kulturális értékekre, amelyek a projektet érintik, különös figyelmet fordítani. Emellett a támogatáshoz kapcsolódó eseményeken a kérelmező csökkenti a negatív előítéletek és számára tilos szegregációt közvetíteni. A projekt kifizetésével kapcsolatban 2 fontos mérőszámot kell figyelembe venni. Az első kifizetés, azaz a támogatás 75%-a, megtörténik a Támogatói Okirat hatályba lépését követő 12 hónapon belül. Az első támogatási kérelem benyújtásától számított 36. hónapon túl, de a működési időszak megkezdésétől számított 54.hónapig kifizetésre kerül a pénzösszeg fennmaradó 25%-a. A fentiekben említett kifizetésekhez szükséges teljesíteni a felhívásban szerepelt előírásokat és az üzleti tervben vállalt kötelezettségeket. Továbbá elengedhetetlen, hogy a gazdálkodó az elvégzett mezőgazdasági tevékenységéről, naprakész gazdálkodási naplót vezessen, amely a www.szechenyi2020.hu oldalon érhető el. Támogatási kérelmet jogi és természetes személy is benyújthat. A támogatást igénylőnek, mindkét esetben, a felsorolt kritériumok összességének meg kell felelnie.

Feltételek:

- A fiatal gazda pályázat benyújtásához viszonyítva, kevesebb, mint 12 hónapja folytatja a mezőgazdasági főtevékenységet egyéni vállalkozóként.
- Felnőtt korú, de még nem töltötte be a 41. életévét.
- Mezőgazdasági szakismerettel rendelkezik, amely államilag elismert.
- Az üzemméret 6.000 és 25.000 STÉ közé esik, a pályázat benyújtásakor.

Jogi személy esetében, a felsorolt kritériumok a jogi személy kizárólagos tulajdonosára és ügyvezetőjére vonatkoznak. Emellett kiegészül az alábbi feltétellel:

A kizárólagos ügyvezető és tulajdonos, kevesebb mint egy éve folytatja a mezőgazdasági főtevékenységet egyéni vállalkozóként vagy jogi személy tulajdonosaként és ügyvezetőjeként.

Növénytermesztés esetén, az adott évi egységes területalapú támogatási kérelem alapján történik az üzemméret igazolása, ha a kérelem még nem került benyújtásra, akkor az előző évi támogatást veszik alapul. Állattartás esetén, ha szarvasmarha, anyajuh, vagy anyakecske képezi az üzemméret alapját, akkor az ENAR nyilvántartásban bejelentett éves átlaglétszámot kell figyelembe venni. Egyéb állatfajok esetén, a hatósági állatorvos állítja ki az igazolást.

Abban az esetben, ha a támogatást benyújtó gazdálkodó állattenyésztéssel és növénytermesztéssel is foglalkozik, akkor üzemméret számítás szempontjából mindkét előírást figyelembe kell venni. A 2007. évi XVII. törvény 28.§-a szerint, ügyfél-azonosítóval kell rendelkezni a támogatás benyújtásához, ami a www.mvh.allamkincstar.gov.hu- n történik meg.

A megoldandó problémákat az elhagyatott, műveletlen földterületek eredményezték, azonban a fenntartható gazdálkodás folytatása során a biodiverzitás csökkenése volt várható. Továbbá fontos intézkedés volt, hogy bevezették az aktív gazda fogalmát, valamint meghatározták, hogy a támogatható minimális üzemméret nagysága 1 ha míg a parcellaméret 0,25 ha értékű. Megjelent a fiatal gazdák támogatása - ezt fontosnak tartom megemlíteni, hiszen szakdolgozatomban nagy hangsúlyt élvez ezen jogcím - és a kisgazdaságok általánytámogatása. A zöldítésnek jelentős szerepe volt, hiszen célja a biodiverzitás csökkenésének megállítása és a környezeti állapot javítása volt. A fenntartható gazdálkodási formát alkalmazók számára lehetővé tették a keretösszeg 30%-ának igénylését, mint kizöldítési támogatás, fokozva ezzel a motivációt a környezetkímélő gazdálkodási módra és a kölcsön megfeleltetésre (MIZIK, 2013).

Ezt követően 2021-től 2023. januárjáig a fent említett intézkedések, vagyis a 2013-2020-as időszak követelményei voltak érvényben, hiszen ez az időszak, egy úgynevezett átmeneti időszak volt. Így a 2023-tól életbelépő rendszer megfelelő megalapozására, valamint a koronavírus járvány és az orosz-ukrán háború okozta veszteségek mérséklésére volt lehetőség. Valamint, egy gyökeresen megváltozott rendszer kialakítására, amely változásait a következő fejezetben ismertetek.

4. ANYAG ÉS MÓDSZER

Szakedolgozatomban szekunder forrásokra támaszkodva mutatom be a Közös Agrárpolitika főbb szabályozó elemeit, a magyar mezőgazdaság meghatározó jellemzőit, illetve a generációváltáshoz kapcsolódó információkat. A szekunder források között a témához kapcsolódó tudományos szakirodalom, szakmai anyagok és vonatkozó statisztikai adatok feldolgozását végeztem el. A statisztikai adatokat a KSH adatbázisai szolgáltatták. Elemeztem az agráriumot érintő változásokat. Valamint célkitűzésemből kifolyólag, kiemeltem foglalkoztam a fiatal gazdák helyzetével és a generációváltás kérdéseinek és lehetőségeinek.

Primer kutatásomhoz érve, ahogy a bevezető részben is említettem már, a fiatal gazda pályázat és a generációváltás témáját szerettem volna minél mélyebben megismerni. Ehhez próbáltam olyan kutatási módszert alkalmazni, amely által lehetőségem nyílik ezen cél eléréséhez, úgy, hogy az olvasó is egy átfogó képet kapjon, amelyből személyes vélemény kialakítására képes. Ebből kifolyólag a választásom a mélyinterjúra esett. Úgy gondolom, ez az eszköz segített abban, hogy olyan emberek véleményét kérjem ki és elemezzem, akik közvetlen módon érintettek az általam vizsgált területen.

A mélyinterjú, egy olyan kvantitatív kutatási módszer, amely lehetőséget biztosít az interjúztatott fél személyes megismerésére, illetve az adott témákhoz érzelmi szálakat is tulajdonít így az eredmények alakítása során ezeket is figyelembe tudjuk venni. Az interjú 2 vagy akár több órát is igénybe vehet. Ezen eljárás során felállítunk egy interjú menetet, azonban ehhez nem kötelező ragaszkodnunk, tehát nem szigorú szabályokhoz kötött. Könnyebb felismerni az ok-okozati összefüggéseket, hiszen egyik válaszból alakíthatjuk az interjú további menetét, ebből kifolyólag olyan kérdések is felmerülhetnek, amelyekre az interjút megelőzően még nem is gondoltunk.

Az általam elvégzett kutatást négy fővel hajtottam végre. Céлом volt olyan személyeket választani, akik már igénybe vették a fiatal gazda pályázatot, így az ezzel kapcsolatos személyes véleményükre és látásmódjukra voltam kíváncsi. A dolgozatomban ezen személyek neve A, B, C és D betűkkel lett kerülnek feltüntetésre, ugyanis személyes kérésük volt, hogy anonimok szeretnének maradni. A gazdálkodók eltérő ágazatokkal foglalkoznak. Azonos kérdéseket tettem fel, így egy átfogó képet tudok alkotni, több személy véleményéről egy azonos témában. Nagyjából 20 kérdésen keresztül vezettem végig az interjút. Ezt követően pedig a személyes véleményemet is kinyilvánítottam az interjúkban megismert válaszokkal kapcsolatban.

4.1. Vizsgálati eredmények

Az interjúmat próbáltam, úgy felépíteni, hogy az elején egy ismerkedési fázison menjünk keresztül, így nekem is könnyebb a konklúziókat leírni. Felmértem azt, hogy kivel milyen módon lehet szót érteni és hogy az adott témát érintve milyen mélységekig tudok elmenni, figyelembe véve azt, hogy még nekem, mint az interjút készítő félnek, és az interjúztatott félnek is komfortos legyen a beszélgetés és senki ne érezze ezt kényszernek.

Az interjú kérdéseim az alábbiak voltak:

- Kérem mutatkozzon be, és mondja el mivel foglalkozik!
- Van-e közvetlen kapcsolata a fogyasztókkal?
- Van-e termékértékesítési szerződése?
- Mikor találkozott az agráriummal?
- Miért ezt a pályát választotta és ki vagy mi motiválta Önt a döntésében?
- Mikor nyer fiatal gazda pályázatot?
- Mikor és hol szerzett tudomást a pályázatról?
- Ki és mikor segített a pályázat megírásában?
- Milyen anyagi vonzatai voltak a pályázat megírásának?
- Milyen vállalásokat tett a pályázatban?
- Elbírálást követően mikor érkezett meg Önhöz a nyert összeg?
- Mire fordította ezt az összeget?
- A pályázatba tett vállalásokat sikerült-e megvalósítani és ha nem, akkor mik voltak a következmények?
- Ön szerint mik az előnyei, illetve a hátrányai a pályázatnak?
- Ön szerint mennyire kockázatos belevágni egy ilyen pályázatba?
- Ajánlaná-e más fiatal gazdatársának ezt a pályázatot?
- Mik a jövőbeli céljai?
- Hogyan jellemezné az elmúlt 10 évet?
- Szeretné-e, hogy majd az Ön gyermeke is mezőgazdaságban dolgozzon?

Az első személy, akivel elkészítettem az interjút az „A” gazdálkodó volt, aki 30-40 év közötti nő és 18 éve gazdálkodik. 12 hektáron folytat szántóföldi növénytermesztést, ahol búzát és kukoricát, illetve napraforgót termeszt. Valamint tojástermeléssel foglalkozik 1750 darabos Nick Brown fajtájú tojótyúk állománnyal. „B” gazdálkodó szintén 30-40 év közötti viszont férfi, aki 8

éve dolgozik aktívan a mezőgazdasági szektorban. Ő 10 hektáron folytat szántóföldi növénytermesztést, 2 hektáron almatermesztést, valamint az „A” gazdához hasonlóan Nick Brown fajtájú tojótyúkokkal foglalkozik, mely állomány nagysága 4000 egyed. „C” gazdálkodó, aki szintén 30-40 év közötti férfi szántóföldi növénytermesztésre és szarvasmarhatartásra specializálta munkásságát. A termelést 100 hektáron folytatja, melyből saját tulajdona 17 hektár, a maradék 83 hektár bérlemény útján került a gazdaságába. A szarvasmarhatartást 32 egyeddel végzi. Végül pedig „D” gazdálkodóval zártam az interjútatást, aki 30-40 év közötti nő. 10 éve foglalkozik pulykatartással, ő nagyjából évente 15.000 egyedet nevel fel és ad el értékesítés szempontjából. „A” és „B” gazdálkodók napi szinten, közvetlen kapcsolatban áll a fogyasztóival, termékértékesítési szerződéssel egyikük sem rendelkezik, hiszen termékeiket elsősorban magánszemélyeknek és viszonteladóknak értékesítik, így még nem volt szükségük rá. Ezzel szemben „D” gazda nincs kapcsolatban a fogyasztóival mert kereskedőknek értékesíti az állatoknak. Abból kifolyólag, hogy önerőből nem volt lehetősége eladni őket, szükség volt bevonni az értékesítőket is, így rendelkezik termékértékesítési szerződéssel. „A”, „B” és „C” gazdáknak a közös az, hogy a felmenőik révén már a mezőgazdaság világába születtek bele, így ezáltal már gyerekkoruk óta közvetett kapcsolatban állnak a mezőgazdasági tevékenységgel. Viszont a „D” gazda esetében nem tudunk szülői háttérrel beszélni, ő maga a fiatal gazda pályázat kapcsán kezdte meg mezőgazdasági tevékenységét 2013-ban.

Motivációjuk és a termelés iránti érdeklődésük elemzése során több tényező is felmerült. Ezek az alábbiak voltak:

- vállalkozni akarás, saját lábon állás szándéka
- mezőgazdasági háttér, szakképzettség megléte
- mezőgazdaság sokszínűségéből eredő lehetőségek
- felállított látásmódok például: „A” gazdálkodót idézve „Nagy álmom volt a tojótyúk tartás, mivel úgy gondoltam, hogy megfelelő technológia mellett nem igényel sok munkát és folyamatosan van árbevétele...”
- alacsony humán erőforrás
- fejlett infrastruktúrában látott lehetőségek

A rövid ismerkedés után, belevágtam a fő témákat érintő kérdések feltevésébe. Ezek a kérdések minden esetben a fiatal gazda pályázatra tértek ki, hiszen mindannyiukban közös, hogy részt vettek ebben a pályázatban.

A pályázatról tudomást elsősorban, családi és baráti körökből szereztek, egyaránt jó ötletnek és lehetőségnek tartották a kitűzött céljaik elérése érdekében. Ezt követően indultak is, „A” és „B” gazdálkodó 2018-ban, míg „C” gazdálkodó 2015-ben, „D” gazdálkodó pedig 2013-ban indult el a pályázaton, amelyre a jogosultságot mindhárman el is nyertek. A pályázatra való felkészülést a tárgyévvel megelőző években – tehát 2012-ben, 2014-ben és 2017-ben – pályázatíró segítette az első három fél esetében. „D” gazdálkodó esetében a Sala Zrt.-nél szerzett pályázatírói tapasztalatokat kamatoztatva, maga írta meg a pályázatot. A pályázatírók, az ügyfelek elmondása alapján, más-más összeget és követelmények alapján kérték el a pályázatírási díjat a gazdálkodóktól. Volt, aki a nyert összeg 5%-át igényelte, olyan, aki 200.000 Forintot csak a pályázat megírásáért, és abban az esetben, ha sikeres lett további 4%-ot a nyert összegből, mint megtudtam, „A” gazdálkodónak szerencséje volt, hiszen őt egyik barátja kísérte végig a pályázatírási során, az ő ráfordított költsége 500.000 Ft-volt, amit csak abban az esetben volt köteles megfizetni, amikor a pályázat sikerességét igazoló határozat már a kezében volt.

A célkitűzések tekintetében széles skálán mozogtak.

„A” gazdálkodó elsősorban szántóföld vásárlásba kívánt beruházni, valamint megújuló energiaforrás technológiájának kiépítésére és a tojótyúktartás technológiai fejlettségének emelésére összpontosította céljait.

„B” gazda esetében is hasonlóan, mint „A” gazdánál a tojótyúk tartás technológiájának fejlesztése volt a cél, valamint a már meglévő állomány bővítése, ami a célok szerint 2000 egyedre jelentetett.

„C” gazda tekintetében a szarvasmarha állomány bővítéséről, valamint az ezt szolgáló ingatlanok és tartástechnológiák fejlesztéséről szóltak a pályázati tervek.

„D” gazda pedig az ökológiai gazdálkodásban látta a fantáziát, és arra szeretne volna az elnyert összeget fordítani, azonban ezt nem sikerült neki teljesíteni, így 500.000 Forintnyi büntetést kellett neki visszafizetni.

A célkitűzéseket követően a benyújtott pályázatok elbírása után hamar lezajlottak a kifizetések. A pénz lehívását a pályázatírók segítették, elmondásuk szerint, ezután az elnyert összeg 75%-a a

lehívást követően meglepően hamar, már a 3. - 4. héten megkapták a gazdálkodók, akik nekiláthattak a kitűzött célok elérésének megvalósításához.

Ezt követően az összeget „A” gazdálkodó állatállomány bővítésre, takarmányra és a tartáshoz kapcsolódó technológiák fejlesztésére fordította. Az ő esetében nem sikerült a pályázatba foglalt célokat teljes mértékben elérni, így a kifizetés tekintetében nem illette meg az összeg fennmaradó 25%-a.

„B” gazda esetében az összeg egy régi marha istálló felújításának céljából került felhasználásra, erre azért volt szükség, hogy a megvásárolt új jércéket el tudja helyezni. Valamint, hogy az új – ketreces - tartástechnológiának helyigénye kielégítésre kerüljön. Az ő esetében beszélhetünk a sikeres pályázati kimenetelről, úgy vélekedik, hogy a célok elérésében sokat köszönhet édesapjának és az ő szakmaiságának.

„C” gazda sokat köszönhet pályázati írójának, aki számos információval látta el és szükség esetén mindig rendelkezésére állt, annak érdekében, hogy a kitűzött célokat képes legyen elérni. Sikerült is neki.

„D” gazda állomány vásárlásra, épület és technológiai korszerűsítésre fordította az elnyert támogatást.

Ezt követően arra kértem őket, hogy mondják személyes véleményüket a pályázattal kapcsolatban, foglalják össze annak előnyeit és hátrányait, tapasztalataik alapján. Továbbá azt, hogy szerintük mennyire kockázatos ez a pályázat egy átlag gazdálkodó számára? Ezek alapján az alábbi válaszok születtek:

Előnyök:

- „A” gazdálkodó 2019-ben szült, így anyaként nem vonatkozott ezen időszakra a főállású vállalkozói lét, amely alapvető kritériuma a pályázatnak
- már maga a pályázat megjelenése is hatalmas előny azok részére, akikben benne van a fejlődni akarás vágya
- a fiatal pályakezdők részére nagyon jó lehetőség a vállalkozásuk elindításához
- „D” gazdálkodó 2013-ban indult, akkor még más szabályozási követelmények voltak érvényben, így neki nem volt kritérium a meglévő üzemméret, ezért kifejezetten pozitív volt számára, hiszen, ha a későbbi években szeretett volna elindulni, nem lett volna rá lehetősége, ennek hiánya miatt.

Hátrányok:

- szigorú követelmények
- magas büntetési szorzó
- nulláról nem lehet elindulni, szükséges valamilyen szintű tőke hozzá, hiszen a kritériumok közé tartozik a meghatározott STÉ (standard termelési érték) vagy gazdasági üzemméret
- kötelező a vállalkozói lét
- az adózási szempontból, a vállalkozói lét miatt kedvező adózási formákat elveszítik a vállalatok, például az őstermelői adózási forma nem megengedett
- alacsony támogatási összeg

Kockázatok:

- „A” gazdálkodó szerint, ha megfelelő célok kerülnek kitűzésre, és már a pályázat megjelenése előtt tudatosan készülünk rá, nem jelent kockázatot, azonban abban az esetben, ha a vállalat nem foglalkozik a célok elérésével vagy irreálisan magas célokat tűz ki maga elé, akkor hatalmas kockázata van, hiszen a szankciók széles skálán mozognak, így akár az elnyert összeg 100%-át is visszakérheti az állam.
- „B” gazdálkodó szavait idézve: „Szerintem csak az induljon el egy ilyen pályázaton, aki tényleg komolyan veszi, így nem jelent különösen kockázatot a gazdálkodó számára.”
- „C” gazdálkodó úgy vélekedik, hogy nem kockázatos, maximum csak az elnyert pénzt veszíti el a pályázó. – Sajátos véleményem szerint, azért ez egy elég kockázatos dolog, hiszen az összeget évek múltán kell visszafizetned, így, ha azt már befektetted sokkal nehezebb visszafizetni a meghatározott időre, de természetesen mindenki saját maga dönti el, hogy mi kockázatos számára és mi az, ami nem.
- „D” gazdálkodó szerint, az ő idejében sokkal alacsonyabb kockázata volt, mint az azt követő – 2014-től – időszakok.

Ennek ismeretében afelől érdeklődtem, hogy ajánlják-e a fiatal, pályakezdőknek a fiatal gazda támogatást?

Az első három interjúalany úgy vélekedik, hogy akinek lehetősége adódik induljon el a pályázaton, hiszen hatalmas ugródeszkát jelent ez, a fiatal pályakezdők számára. De előnyben részesítik azon fiatalok biztatását, akik rendelkeznek már valamilyen mezőgazdaságot érintő családi háttérrel. Ezzel szemben „D” gazda az új pályázati kritériumoknak való megfelelési nehézségek miatt nem ajánlja senkinek.

Ezt követően a múlt és a jövő kérdéseit firtattam.

Kíváncsi voltam miként vélekednek az elmúlt tíz évről, hiszen ahogy a szekunder kutatási részben is elemeztem, és látható volt, számos változáson ment a magyar mezőgazdaság rendszere és a Közös Agrárpolitika. Úgy gondolom, átfogóbb képet tudok nyújtani azáltal, ha a statisztikai eredmények mellett a személyes tapasztalatokat is megismerem.

„A” gazdálkodó úgy nyilatkozott, hogy szerinte a mezőgazdaságot csak 5 éves intervallumokban tanácsos elemezni. Számára az utolsó három év eléggé kaotikusan, nehézségekkel telt alakult, kezdve a Covid járvány kitörésével, amely a tojás értékesítésében okozott nála problémát, tavaly a szárazság okozta aszályhelyzettel kellett megküzdeni a szántóföldjein a növénytermesztés tekintetében. Idén pedig az alacsony felvásárlási árak keserítik meg a munkásságát, nem beszélve az év elején érvényben lévő ár stoppról. „D” gazda az első öt évet a tanulásnak szentelte, így egy jó tanuló pénznek is élte meg ezeket az időszakokat. Az azt követő időszakban, sok küzdelmet kellett lefolytatni a már „A” gazda által is elmondott problémák miatt, valamint a kereskedőkkel való kapcsolataiból kifolyólag.

A jövőt illetően mindenki pozitívan vélekedett. Elsődleges célként az állomány szinten tartását tűzték ki. Ezt követően pedig technológiai korszerűsítést, földterület és állomány növelést szeretnének megvalósítani. Annak érdekében, hogy a termelésük minősége új szintre tudjon lépni. Három esetben volt lehetőségem megkérdezni, a generáció váltás kérdését, vagyis, hogy szeretnék-e azt, hogy a gyermekeik valamikor átvegyék-e a gazdaságot?

Két gazdálkodó esetében kaptam azt a pozitív választ, hogy szeretnék és bíznak abban, hogy a gyerekeket is elragadja a mezőgazdaság szeretete és sajátossága. Valamint, hogy ők is megtalálják az alkotásban a boldogságot és a lehetőségeket.

Egy esetben a gazdálkodó nem szeretné, hogy gyermeke ezt a pályát válassza, úgy gondolja, nagyon sok fizikai munkával jár és a piaci viszonyok is egyre rosszabbak.

5. Összefoglalás és következtetések

Összességében úgy gondolom, hogy az interjú során egy átfogó képet kaptam a gazdálkodóktól és a véleményeikről a fiatal gazda pályázatot érintve. Érdekes, hogy annak ellenére, hogy vannak közös pontok mégis mindenki máshogy látja ezen pályázat helyzetét és a pályázatban rejlő lehetőségeket. Örülök, hogy volt lehetőségem velük egy interjút elkészíteni, így talán a jövőre való tekintettel én is megalapozott döntést tudok hozni, ha szükség lesz rá. Úgy gondolom, mindenki pozitívan élte meg ezt a lehetőséget még a nehézségek ellenére is. Azonban azt a következtetést vontam le, hogy megfelelő szakmai tudás nélkül nehéz érvényesülni, így e miatt is kifejezetten fontosnak tartom, hogy a legmagasabb szinteken tudjam azokat elsajátítani.

Szakedolgozatom célja az volt, hogy bemutassam a Közös Agrárpolitika kialakulásának ok-okozati összefüggését, valamint, hogy bemutassam Magyarországgal való kapcsolatát. Szerettem volna ismertetni a pályázati lehetőségeket, kiemelt figyelmet fordítva a fiatal gazda pályázatra. Ebből kifolyólag a primer kutatásom során is erre fektettem az elsődleges hangsúlyt.

Az évek során a mezőgazdaság változásával párhuzamosan más politikai intézkedésekre volt szükség hazánkban. Folyamatosan változtak az igények egyaránt termelői és fogyasztói oldalról is. Ennek következménye a fent említett változások tömege. A folyamatosan kialakult problémák mindig új megoldásokat vártak. Látható volt, hogy alakult át a mezőgazdasági termelés az elmúlt években. Kifejezetten fontosnak tartottam a korcsoportok és a szaktudások elemzését, ami számomra is meglepő eredménnyel bírt, és ezáltal még fontosabbnak tartom a generációváltás elősegítését.

A mezőgazdaságban foglalkoztatottak száma csökken, amely kapcsolatba hozható a technológiai fejlődéssel, hiszen ez által kevesebb emberi munkaerőre van szükség. A mezőgazdaságban foglalkozók száma elöregedést mutat, fiatal munkaerő csak kis mértékben vannak jelen a szektorban.

A KAP céljai megváltoztak a kezdetben kitűzöttekhez képest, de ez így van rendjén, hiszen ezáltal vagyunk képesek a fejlődésre, és a változásokhoz való alkalmazkodásra.

Primer kutatásom során a mélyinterjúk által átfogó képet kaptam a fiatal gazda pályázat gyakorlati alkalmazásáról, előnyeiről, hátrányairól és kockázatairól. Számomra kialakult egy olyan látásmód, hogy a fiatal generációknak jelenleg sokkal nagyobb nehézségekkel megküzdeniük, mint eddig. Sokkal összetettebb kritérium rendszer áll fenn, sokkal nagyobb tőke szükséges, ötvözve ezt a kedvezőtlen piaci helyzetekkel.

Sokkal fontosabbnak tartom a szakmai tudás elsajátítását és meglétét, mint eddig valaha.

Bízom abban, hogy szakdolgozatom minden olvasóban elindít egy gondolatmenetet, és új kérdéseket vet fel a jövővel kapcsolatban.

6. IRODALOMJEGYZÉK

- Bíró S. - Nemes G. (2014): Vidékfejlesztési támogatások, lehívások, eredmények. Gazdálkodás, 2014 3, pp. 249-256.
- Buday-Sántha A. (2011): Agrár- és Vidékpolitika, Budapest. Saldo kiadó.
- Kónya E. (2012): A Sapard Program Hatása a Közép-Kelet-Európai Országok Vidékfejlesztési Rendszerében, Doktori (PHD) Értekezés, Gödöllő. pp. 8-19.
- Mizik T. (2013): A közös Agrárpolitika 2013. évi közvetlen támogatási rendszerének hatásai a magyar mezőgazdaságra. Közgazdasági Szemle, LXVI.: 1210-1229
- Palakovics S. – Fodor Z. - Takács A. (2016): Közvetlen támogatások- Gazdálkodói kézikönyv. Budapest: Nemzeti Agrárgazdasági Kamara. p.18
- Pete N. (2000): A magyar mezőgazdaság és az Európai Unió. Magyar Köztársaság Külügyminisztériuma, Budapest. p. 23
- Somai M. (2014): Agrártámogatások az Európai Unióban, Budapest. pp. 1-3.
- Vásáry M. (2008): Az agrártámogatási rendszer adaptációja, Doktori (PhD) Értekezés, Gödöllő. p. 12.
- Internet1:https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/cap-overview/cap-glance_hu(2023.11.04)
- Internet2:https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/income-support/income-support-explained_hu(2023.10.21)
- Internet3:https://www.parlament.hu/documents/10181/1202209/Infojegyzet_2017_44_kozos_agrarpolitika.pdf/d16165ec-a0e4-4aad-a56f-09c894ac2c7d(2023.11.03)
- Internet4:<https://www.mvh.allamkincstar.gov.hu/documents/20182/0/14+mell%C3%A9klet+Mez%C5%91gazdas%C3%A1gi+kistermel%C5%91i+t%C3%A1mogató%C3%A1si+rendszer+t%C3%A1j%C3%A9koztat%C3%B3+2016-8XBd8pOJ.pdf/42dd82bf-6455-4a7b-b633-14ba777c7746>(2023.10.21)
- Internet5:<https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hu/sheet/109/a-kozos-agrarpolitika-kap-elso-pillere-ii-a-mezogazdasagi-termeloknek-nyujtott-k>(2023.11.03)
- Internet6:https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/cap-overview/new-cap-2023-27/key-policy-objectives-new-cap_hu(2023.10.20)
- Internet7:https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/ac2020/mezogazdasagi_munkaero_generaciovalt/as/index.html(2023.10.21)
- Internet8:<https://www.nak.hu/kap-2023-2027/kap-kiadvanyok/7003-kozos-agrarpolitika-2023-2027/file>(2023.10.21)

NYILATKOZAT

Nagy Zsolt hallgató (Neptun azonosítója: ET381K) konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a szakdolgozatot áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A szakdolgozatot a záróvizsgán történő védelemre javaslom.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: NEM

Kelt: 2023 év november hó 10 nap

Dr. Bánhegyi
Gabriella belső
konzulens

NYILATKOZAT

a záródolgozat/szakdolgozat/diplomadolgozat/portfólió¹ nyilvános hozzáféréseiről és
eredetiségéről

A hallgató neve: NAGY ZSOLT
A Hallgató Neptun kódja: ET381K
A dolgozat címe: AMÖZÖS AGRÁRPOLITIKA HAZAI ALKALMAZÁSA HÖLÖNDSZEMÉLYRE
2023 A FIATAL GAZDÁK INDULÓ TÁMOGATÁSA
A megjelenés éve: 2023
A konzulens intézetének neve: AGRÁR-ÉS ÉLELMISZERGAZDASÁGI INTÉZET
A konzulens tanszékének a neve: AGRÁRGAZDASÁGTANI ÉS AGRÁRPOLITIKAI TANSZÉK

Kijelentem, hogy az általam benyújtott
záródolgozat/szakdolgozat/diplomadolgozat/portfólió² egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi
alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen
megjelöltem, és az irodalomjegyzékben szerepeltettem.

Ha a fenti nyilatkozattal valótlan állítottam, tudomásul veszem, hogy a záróvizsga-bizottság a
záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását
engedélyezem.

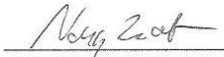
Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás
felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkor
szellemi tulajdon-kezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatomban elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár-
és Élettudományi Egyetem könyvtári repozitóri rendszerébe. Tudomásul veszem, hogy a
megvédett és

- nem titkosított dolgozat a védést követően
- titkosításra engedélyezett dolgozat a benyújtásától számított 5 év eltelté után

nyilvánosan elérhető és kereshető lesz az Egyetem könyvtári repozitóri rendszerében.

Kelt: 2023 év 11 hó 10 nap

Hallgató aláírása

¹ A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törölendő.

² A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törölendő.